

Taş Atan Çocuklar ve Kahraman Psikologlar*

Özge D. Yılmaz

Bugün Türkiye'nin çocuklarla ilgili en önemli gündemi Terörle Mücadele Kanunu (TMK) mağduru çocuklar. Bir kısmı yasal olan eylemlere katıldıkları gerekçesiyle 18 yaşından küçük binlerce çocuk ve ergen bugün cezaevinde.

1991'de kabul edilen TMK'da 2006'da yapılan değişiklikle çocukların örgüt üyeliğinden yargılanmasının ve terör suçlarına yönelik soruşturma, cezalandırma ve infaz rejimlerine maruz bırakılmalarının yolu açıldı (1).

Bu açılan yolda, binlerce çocuk bazıları yasal olan eylemlerde polise taş attıkları ve

* Bu yazının tamamlanması ve yayınlanması arasında geçen sürede Terörle Mücadele Kanunu'nun ilgili maddelerinde değişiklik çocukların birçoğunun serbest kaldığına dair bir yanılsama yaratırken başta Batı'daki tutuklu çocuklar olmak üzere sayısında bilmediğimiz çok sayıda çocuk Yargıtay'ın işlemleri geciktirmesi veya dosyalarının ek dilekçelerle silahlı suçlarla ilişkilendirilmesi gibi nedenlerden dolayı hala demir parmaklıklar ardında (1). Üstelik de TMK'nın yüz örtmeyi örgüt propogandası kabul eden 7/2a sayılı maddesi kaldırılmadığı için birçok çocuğun serbest kalma şansı hiç yok (2). Serbest bırakılan şanslı çocuklardan bazılarının anlattıkları ise psikologların bu süreçte işledikleri suçların dosyasını daha da kabartacak nitelikte. Geçtiğimiz 15 Ağustos'ta terör örgütünün propogandasını yaptığı gerekçesiyle tutuklanan 15 yaşındaki Berivan'ı kendi kelimeleriyle dinleyelim; „Türk devletinin adaletine olan güvenim hiç kalmadı. Zaten çocuklara haksızlık yapılmasın diye avukat olmak istiyordum ama şimdi psikolog olmak istiyorum. Çünkü beni sorguladıkları esnada bana bir psikolog getirdiler ama nasıl bir psikolog? 'Gel sana yardım ederiz, Kürtleri bırak, Kürtler adam olmaz, yoksa sen de adam olmazsın, yolun açık olmasın' dedi bana. Böyle psikolog olur mu? Bunun için büyüyünce psikolog olacağım ve benim durumumda kalan çocuklara yardım edeceğim.” (3).

Berivan'ın durumundaki çocukların ihtiyaç duydukları desteği onları mağdur eden devletin kurumlarından alamıyor olmaları ise şaşırtıcı değil. Önemli bir kısmı travma sonrası stres zorlukları gösteren çocukların yaralarını sarmak için harekete geçenler yine sivil toplum kuruluşları oldu (4). Tahliye olan çocuklarla yakın iletişim içinde olan Çocuklar için Adalet Takipçileri sözcüsü Mehmet Atak sadece çocukların değil ailelerin de psikososyal desteğe duydukları ihtiyacın altını çiziyor (5).

(1)http://www.hakkarinews.com/news_detail.php?id=5302

hatta elleri tozlu olduğu için taş atmış olabilecekleri gerekçesiyle(2) cezaevlerine konuldu ve her biri ayrı birer hukuk skandalı olan yargılamalar sonucunda 25 yıla varan cezalara çarptırıldı. Çocuklar, devletin baskı ve sindirme politikalarının en vahşi uygulanma alanı olan cezaevlerinde bir kez daha şiddetle karşılaştı. Tutsak çocuklara kötü muamele ve işkence yapıldığına ve akıl almaz cezalara çarptırıldıklarına yönelik haberler birbirini izlerken Pozantı cezaevinde bir Kürt çocuk, cezaevi yönetimine göre koğuş arkadaşları, Kürt haber ajanslarına göre ise devlet görevlileri tarafından katledildi (3).

Çocuklara yönelik benzer uygulamalarıyla gündeme gelen bir diğer devlet ise Türkiye hükümetinin sadece “one minute” boyunca karşısında, geri kalan zamanlarda arkasında olduğu İsrail Devleti’dir. Her iki devlet de sadece 18 yaşından küçük herkesin çocuk kabul edilmesini öngören “Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi”ni değil birçok uluslar arası sözleşmeyi ihlal etmek konusunda da ortaktır.

İsrail hukuk sistemi İsrailileri 18 yaşından itibaren fakat Filistinlileri 16 yaşından itibaren yetişkin kabul ediyor. Bu apartheid uygulamasının sonucunda bugün 18 yaşından küçük yüzlerce Filistinli çocuk cezaevinde kötü muamele ve işkenceye maruz bırakılıyor. (4) Türkiye Devleti ise eylemlerde polise taş atan çocukları yetişkin gibi cezalandırmak için 16 yaşını bile beklemiyor.

Her iki devlet de devlet reflekslerinin iki yüzlü yapısını sergilemek konusunda birbirleriyle yarışırken, ortak kaderler paylaşan Filistinli ve Kürt çocuklar politikleştirikleri ölçüde kapatılma ve devlet şiddetine maruz kalıyor. Çocukların politik figürler haline gelmesini sağlayan koşulların sorumlusu olan devlet, çocuklar politikleştirilince uyguladığı şiddeti arttırarak her zaman hizmet ettiği çözümsüzlüğe bir kere daha hizmet ediyor.

Fakat Türk toplumu Filistin kurtuluş hareketinin politik özneleri haline gelen çocuklarla kurduğu dayanışma ve duygudaşlık ilişkisini Kürt özgürlük hareketinin politik özneleri haline gelmiş olan çocuklarla kurmuyor, eylemlerin en ön saflarında taş atan Kürt çocukları “Türk” toplumu tarafından öfke, korku ve kimi zaman da şaşkınlıkla izleniyor.

Çocuklar politikleştirirken...

Kendisinininkinden başka hayatların olası olduğuna dair bir körlükle kurgulanmış orta sınıf konformizminden kaynaklanan bu şaşkınlık aslında hiç de anlaşılabilir bir şaşkınlık değil çünkü tarih Çocuk Haçlı Seferleri bile görmüştür. Yaşar Kemal, Kimsecik ve Bir Ada Hikayesi üçlemelerinde 1. Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan etnik boğazlaşmanın sonucunda kimsesiz kalan Kürt, Türk, Ermeni, Arap, Süryani, Yezidi birçok çocuğun çeteleşip köyleri bastığını anlatır. Gerçek bir tarihe dayanan Tanrı Kent filmi ise yaşları 3 ile 18 arasında değişen yüzlerce çocuğun uyuşturucu çeteleri kurarak girdikleri silahlı çatışmaları gösterir. Tüm bu örneklerle birlikte kamuoyundan büyük destek gören Filistinli çocuklar çocukluk, şiddet ve politikleşme arasındaki ilişkiye dair konvansiyonel anlayışı on yıllardır zorluyor.

Zira tarihte de bugün de görüldüğü gibi çocuklar şiddet ve politikanın sadece nesnesi değil öznesi de olabilmektedir. Darıcı (5) Adana’nın Gündoğan mahallesinde ger-

(2)<http://www.turnusol.biz/public/haber.aspx?id=7421&pid=44&haber=TMK%20ma%F0duru%20%E7ocuklar%FD%20b%FDrak%FDn!u>

(3)<http://www.taraf.com.tr/haber/o-artik-evinin-berivan-i.htm>

(4)<http://www.gundem-online.net/haber.asp?haberid=95399>

(5) kişisel görüşme

çekleştirdiği saha araştırmasıyla Kürt çocukların politik özneler haline gelmesinin süreçlerine ışık tutmuştur. Darıcı'ya göre Kürt çocuklar devletin azınlıklar üzerindeki bir nüfus politikasının sonucu olarak "tam da çocuk oldukları için" şiddete maruz kalmakta ve paralel olarak Türk toplumunun Kürtlerin nüfus artışına yönelik medyada sıklıkla getirilen korkusunun kaynağına dönüşmektedir.

Çalışmasında Kürt toplumunda çocukluk kategorisinin kurgulanışını ve Kürt çocuklarının deneyimlerini analiz eden Darıcı bu toplumdaki çocukluk kategorisinin dönüşümünü zorunlu göç sonucu yaşanan ilişkisel değişimlerle açıklıyor. Birçoğu göç sürecini yaşamamış olan bu çocukların okuma yazma bildikleri ve Türkçeyi ailedeki yetişkinlerden daha iyi konuştukları için iş bulma şanslarının daha fazla olduğunu aktaran Darıcı, eylemlere katılan çocukların aynı zamanda aile ekonomisine katkıda bulunmak için çalıştığını ortaya koyuyor.

Aile tarihindeki göç ve devlet şiddeti öykülerinin çocuklar tarafından deneyimlenmiş olsalar da içselleştirerek anlattığına dikkat çeken Darıcı bu etkenlerden beslenen politikleşme zemininde bu çocukların devlet için olduğu kadar Kürt hareketinin kendisi için de dönüştürücü olan gücünün altını çiziyor. Darıcı'ya göre Kürt çocuklar, çalışma yaşamında yer alarak büyüklerin iktidarına katılmanın yanı sıra, politik öznelliklerini kurarak kendi alanlarını da oluşturuyor ve Kürt hareketinin söylem ve pratiklerini dönüştürecek bir siyaset üretiyorlar.

Kürt çocukları politik alanda güçlendikçe, devlet de bu çocuklara yönelik şiddet ve baskı uygulamalarını arttırıyor ve bunun karşılığı çocukların daha çok politize olması oluyor. Bugün dört bin çocuğun siyasi suçtan dolayı cezaevinde olması savaşın gidişatı açısından da önemli bir durum oluşturuyor. Çocukları gerillaya katılsalar almayacakları cezalara çarptıran egemenler görünen o ki basit bir hesap yapmayı bilmiyor, zaten yeterince geleceksiz bıraktıkları Kürt çocukları tutuklayarak ya da tutuklama tehdidi altında yaşatarak dağa kendi elleriyle gönderiyor.

Öte yandan devlet yetkilileri konuşmalarında bu çocuklara yönelik baskı ve şiddeti överken de yererken de çocukların "terör örgütü tarafından kullanıldığı" iddiasını ön plana çıkartarak çocukların eylemlerine iradesizlik atfediyor. Bu iddia çocukların politik talepler üretmek için yeterli zihinsel beceriye sahip olmadığına yönelik önkabul üzerinden karşılık buluyor¹.

Burada olası bir yanlış anlaşılmayı gidermek gerekiyor. Çocukluk biyolojik düzlemde bazı becerilerin henüz kazanılmadığı bir kategori olmanın ötesinde bakım ve korunmanın da yine biyolojik olarak zorunlu olduğu bir yaşam dönemi. Dolayısıyla çocukların yetişkinlerden daha ağır koşullarda yargılanması ve cezaevlerinde maruz kaldıkları koşullar hangi çerçeveden bakılırsa bakılsın kabul edilemez. Eylemlerde gözaltına alınan çocukların yargılanma, cezalandırılma ve infaz süreçleri birden fazla uluslar arası sözleşmeyi ihlal eden hukuk skandallarıdır. Bunun yanı sıra çocukların maruz kaldıkları işkence ve kötü muamele de sık sık gündeme gelmektedir.

Psikologların sessizliği

Psikoloji toplumun geniş kesimlerince çocukluğa ve çocuklara ilişkin yetkili kabul edilen bir disiplin. Çocuklarla ilişkili olarak gündeme gelen herhangi bir olayı konu alan televizyon programlarının kadrolu bilir kişisi, makale ve haberlerin akıl hocası her

Devletin kendisinden yana bir politik algı geliştiren çocuklara hiç de böyle bir önkabulle yaklaşmadığını da unutmamak lazım. Zira cumhuriyet dönemi edebiyatı Kurtuluş Savaşı'nda kahramanca roller üstlenen çocukların hikayeleriyle doludur. Daha birkaç yıl önce Kırşehir'de 20 liseli gencin kanlarıyla boyayarak hazırladıkları bayrak, çocukların politikleşmesine yönelik şaşkınlık yaratmak bir yana, zamanın genelkurmay başkanı Yaşar Büyükanıt tarafından "biz işte böyle bir milletiz" demeçleriyle kameralara gösterildi.(6)

daim psikologlardır. Çocuğun zarar gördüğü toplumsal olaylarda da mesleki kimlik aidiyetinden kaynaklanan toplumsal sorumluluğu ilk olarak psikologlar hisseder.

Ne zaman çocuklarla ilgili bir gündem olsa kamera karşısına geçip çocuklara nasıl davranılması gerektiği konusunda saatlerce konuşabilen meslektaşlarımızdan bu çocukların yetişkinler gibi cezaya çarptırılması konusundaki görüşlerini duymadığımız için bilemiyoruz.

Fakat psikologlar ve TMK mağduru çocukların bir arada yer aldığı iki haber dolayısıyla, bu çocuklara “siz teröristsiniz” diyen ve görüşmede elde ettiği bilgileri çocuğun aleyhine kullanan meslektaşlarımız olduğunu biliyoruz. Aynı zamanda psikologların meslek örgütü olma iddiasındaki Türk Psikologlar Derneği (TPD)’nin ne TMK mağduru çocuklarla, ne de iki meslektaşımızın medyaya yansıyan etik ihlalleriyle ilgili adım atmadığını da biliyoruz.

Bu yazı TPD’nin şaşırtıcı olmayan sessizliğine yönelik bir eleştiri değildir, bu yazı tam aksine, TPD’nin sözcüsü olduğu anaakım psikoloji anlayışının Kürt çocuklarını rahat bırakması yönünde bir çağrıyı amaçlamaktadır.

Bu anlamda bu çağrı sadece cezaevlerindeki kolluk kuvvetleri görevlerini başarıyla sürdürme çabasında olan meslektaşlarımıza değil, geleneksel psikoloji anlayışının bu çocukları anlama çabasında kullanacağı kavramsallaştırma biçimlerine yönelik bir güvensizlik de yansıtmaktadır. Zira geleneksel psikolojinin teorik kutsalı ve en önemli rant alanlarından biri olan “çocuk” a yönelik kavramsallaştırma ve dayatmaları savışan çocukları açıklamakta yetersiz kaldığı ölçüde üstünü nesnellik iddiasıyla örttüğü ideolojik arka planı görünür oluyor.

Vatan savunmasındaki psikologlar

Diyarbakır barosunun, kentteki E tipi cezaevinde kapatılmış bulunan 17 çocukla 2009 Eylül’ünde yaptığı görüşmelerin sonucunda hazırladığı rapor, cezaevi psikologunun çocuklara

“siz teröristsiniz” dediğini ve görüşme sırasında kelepçelerinin çıkarılmamasına göz yumduğunu söylüyordu. (7)

Başka bir haber de Çocuklar İçin Adalet Çağrıcıları’ndan geliyor, heyet sözcüsü Mehmet Atak vatanını savunan kahraman psikologla yüzleşmemizi sağlıyordu. Bu meslektaşımız İstanbul’da tutuklu bulunan V.A. isimli çocukla yaptığı görüşme sırasında elde ettiği bilgileri raporuna yazmış ve bunun üzerine savcılık V.A için bu ek suçlarla birlikte 20 gün ile 20 sene 4 ay arasında hapis cezasına çarptırılmasını talep eden bir iddianame hazırlamıştır. Hukuki açıdan oldukça şaibeli biçimde yürüyen duruşmaya raporu yazan psikolog getirilmemiş, fakat buna karşın mahkeme çocuğun tutukluluk halinin devamına karar vermiştir (8). Bu psikologlar bu tutumlarında yalnız değil, Türk Tabipler Birliği temsilcisi olarak çocukların sorunlarını dinlemekle görevlendirilen çocuk psikiyatristi Dr. Ayşe Avcı, “Ben tam 10 tane TEM polisine bedelim. Ben olsam gözaltında size işkence yaparım” diyerek hepsinden daha cesur sözlere imza atıyor (9).

Psikologların bir meslek yasaları olsaydı, meslek örgütleri de olacaktı. Bu meslek örgütü dahilinde psikologların mesleki pratiklerin etik açıdan değerlendirmesini yapmaya ve bu ihlallere yönelik yaptırım uygulamaya yetkisi olan bir etik komisyon da görev yapacaktı. Lakin şu anda psikologlar her üçünden de yoksun oldukları için, bu psikologları bu etik dışı davranışlarından sorumlu tutacak bir mekanizma bulunmamaktadır. Böyle bir mekanizmanın bulunup bulunmaması şu anda bu durum için çok da önem arz etmeyebilir çünkü var olan etik kodlar ve işkence tanımları bu psikolog-

ların eylemlerinin sonuçlarını teşhis etmekte yetersiz kalıyor.

Bu iki psikologun davranışları görüşme etiği kapsamında değerlendirilemeyecek kadar politik, işkence kapsamında değerlendirilemeyecek kadar da mesafelidir. Fakat bu iki psikologun durumunda somutlaşan daha ürkütücü bir gerçek bu psikologların psikologluk mesleğini devletin kolluk kuvveti zihniyetiyle uygulamakta olduğudur. İlk psikolog çocuklara “siz teröristsiniz” diyerek devletin Kürtlerle savaşındaki söylemsel mevzısından seslenmekle kalmaz, aynı zamanda çocukların kelepçelerinin çıkartılmamasına göz yumarak devletin ve inşasında önemli rol oynayan orta sınıftan halktan korkusuyla da özdeşim kurar. Bunlar psikolojik olmaktan öte politik konumlanış sorunlarıdır zira bu pratiklerin yanlışlığı, hasarı birey üzerinden ölçebileceğimiz psikoloji alanından çok, uzantısı olduğu ulus-devlet ideolojilerinin zeminini oluşturduğu savaşa tekabül etmektedir. Kürt halkının direnişini “terör” söylemi altında kavramsallaştırmak, en basit anlamıyla bu teröre karşı yürüyen savaşın sürekliliğine destek olmaktır. Kelime anlamı basitçe “korku” olan “terör” söylemi devletin Kürt halkına ve yaşadıkları bölgeye yönelik baskıcı güvenlik politikalarının daimi dayanağıdır. Bugün herkes gibi bir psikologun da her şeyden önce anlaması gereken bu terör algısının nasıl bir kirliliğe ve şiddete hizmet ettiğiidir.

İkinci psikologun davranışı ise sadece etik değil aynı zamanda bir psikopolitik konumlanış faciasıdır. Bu psikolog diğer meslektaşları gibi politik tarafına ilişkin bilgiyi açıkça sunmadan, V.A. ile psikolojik görüşme yapmış ama bu görüşmeden gelen bilgiyi değerlendirirken tamamıyla politik bir taraf olarak hareket etmiştir. Devlet zihniyetini benimsemenin bir adım ötesine giderek bir devlet pratiğinin de uygulayıcısı olan psikolog sorgu polisi görevi üstlenmiş, psikolojik görüşme ise bildiğimiz işkence biçimlerinin yerine geçerek sanığın “çözülmesini” sağlamıştır. Burada işkencenin kendisinden bile daha etik dışı görülebilecek bir durum vardır ki işkenceye maruz bırakılanlar en azından kendilerinden bilgi almaya çalışan kişinin “hangi tarafta” olduğu bilgisine haizdir. 17 yaşındaki V.A. ise psikologun tarafsızlığı yanılması kurbanı olmuştur ve bu terapotik güven ilişkisi sayesinde kapatıldığı cezaevinde daha uzun süre kalacaktır. Dolayısıyla bu psikologun tutumunu eleştirirken bunun “işkence” olduğunu söylemek hafif kalmakta ve hatta psikologların politik konumlanışlarına ilişkin sorunların üstünü örtme tehlikesi taşımaktadır. Zira görüşme gizliliğine yönelik en temel etik kod, Türk Ceza Kanunu’nun sağlık görevlilerini suçundan haberdar olduğu suçluyu ihbar etmekle yükümlü kılan maddesi ile çelişmekte, bu psikologun davranışı yasal dayanaktan yoksun kılmamaktadır. (10)

Cezaevi psikologları daha önce de kamuoyunun gündemine tecrit tipi hapishanelerde tutsaklara yönelik kötü muameleleriyle gündeme gelmişti. Cezaevi psikologların bir kısmının cezaevinde üstlendikleri görev tutsakların ruh sağlığını korumaya yönelik bir sağlık görevi değil infaz sistemini korumaya ve işler kılmaya yönelik bir devlet görevi niteliği kazanmaya açıktır. Birçok cezaevi psikologu da bu görevi bu niyetle icra etmektedir (11).

Geçtiğimiz günlerde Adalet Bakanlığı ve Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği’nin ortak düzenlediği “F tipi yüksek güvenlikli ceza ve infaz kurumlarında yaşam” konulu toplantıya katılan TPD’nin bu toplantıyla ilgili olarak sunduğu raporda cezaevi psikologlarının etik ihlalleri yer almamaktadır. Fakat psikologların psikolojik hizmet sunma, örneğin psikopatoloji gözlenen danışanların hastanelere sevki konusunda karşılaştıkları engellere yer veren rapor, psikologun cezaevlerinde sadece infaz koruma konusunda yetkili kılındığını, mesleğinin gereklerini yerine getirmesine ise izin verilmediğini göstermektedir (12).

Cezaevlerinde görevli olan kimi psikologların tutuklu çocuklara karşı kahramanca yürüttükleri bu devlet görevi, cezaevi psikologlarından bazılarının F tipi cezaevlerin-

de üstlendiği görevleri bilenler için şaşırtıcı olmadı. Fakat devlet yetkililerinin TMK mağduru çocuklar hakkındaki planlarının sıklıkla “çocukların topluma geri kazanımı” yönünde rehabilitasyon ve pedagojik müdahale vaatlerini içermesi bu anlamda ironiktir. Hukuki yaptırım açısından bu çocukları benzer durumdaki yetişkinlerden bile daha büyük bir ceza ehliyeti biçen devlet şaka yapar gibi “psikolojik destek” vaat ederken sadece psikoloji biliminin çocuğa müdahale konusunda kadiri mutlak olduğuna yönelik bir algılayış yansıtmıyor. Aynı zamanda bu çocuklar üzerinde baskı kurma görevini hukuk alanından alıp psikoloji alanına devrediyor.

Peki psikologlar bu çocuklar için gerçekten ne yapabilir? Ya da psikolojinin sunduğu araçlar bu çocukları anlamak konusunda bize ışık tutabilir mi?

Psikolojinin çocuğu

Modern hukuk sistemleri ile modern psikoloji sistemleri sınıflı toplum yapısının iki ürünüdür ve birinin açık, diğerininse çoğu kez örtük hedefi bu yapıyı korumaktır. Bu anlamda her iki sistem de zorunlu olarak ideolojiktir ve statükodan yana konumlanır. Paralel biçimde, modern hukuk sistemlerindeki insan kavramsallaştırması, psikoloji sistemlerindeki birey kavramsallaştırması ile kusursuz bir uyum içindedir. Her ikisi de yetişkin bireyin davranışlarına yönelik nedenselliğini de, öngördüğü veya dayattığı sonuçları da sadece birey üzerinden kurgulanmış bir çerçevede kavrar ve bireye ilişkin müdahale ve yaptırımlarını da bu çerçeve üzerinden şekillendirir.

Toplumların biyolojik sürekliliğinin garantisi olan “çocukluğa” yönelik kavramsallaştırma tüm çağlarda toplumsal ve politik ihtiyaçlara göre şekil almıştır. Kadın ve erkek arasındaki biyolojik bir edimin sonucu olan çocuk, tarih içinde karşıladığı ihtiyaçlara yönelik olarak farklı kavramsallaştırmalarla ele alınır ve çocuğa yönelik toplumsal pratikler de bu ihtiyaçlar yönünde belirlenir.

Hem hukuk hem de psikoloji sistemleri çocuğu “aile”nin toplumsal ürünü olarak kabul eder ve toplumsal davranışlarının sorumluluğundan büyük ölçüde azat eder. Yine mülkiyet ilişkilerinin idamesine yönelik temel hukuki düzenlemelerden biri olan evliliğe dayalı, monogam ve heteroseksist burjuva aile yapısı aynı zamanda konvansiyonel psikolojinin çocuğun metalaşmasına hizmet ettiği alandır. Geleneksel psikoloji pratikleri, çocuğa ilişkin sorumluluğu aileye vermekle yetinmez, aynı zamanda bu sorumluluğu onunla paylaşmaya ve çocukları daha uyumlu yetişkinler haline getirmek için elinden geleni ardına koymamaya da hazırdır. Çocuğun “kendi iyiliği için” uyumlaştırılması, sadece psikoloji pratiklerinin değil daha az ama daha baskıcı uygulamalarıyla psikiyatri pratiklerinin de vazgeçilmez amacıdır. Daha çok orta sınıf kesimlerinin müşterisi olduğu çocuk sektörünün akademik zeminini oluşturan birçok çalışma da zaten bu sektörün etkinliğinin bir ürünü olan çocukları baz alır ve daha da önemlisi bu çocukların büyük kısmı Avrupalı ya da Kuzey Amerikalıdır.

Çocuklara dayatılan hukuki davranış normları devletin verili durumdaki politik ihtiyaçlarına karşılık vermektedir. Fakat çocuklara dayatılan davranış normlarını belirleyen psikoloji sistemlerinin bu normların toplumsallığı ve tarihselliğine ilişkin farkındalıktan yoksun olması çoğunlukla baskın politik güçlerin çıkarlarına hizmet eder. TMK mağduru çocuklar örneği ise bu tutumun çok açık görüldüğü bir örnek olması açısından eleştirel yaklaşım açısından değerlidir.

Tod Sloan’un anaakım kişilik teorilerinin eleştirilerinde benimsediği temel yöntem teoriye neyin dahil edildiği kadar neyin dışarıda bırakıldığına analizidir (13) Benzer bir analizi çocuğun temel inceleme nesnesi olduğu gelişim psikolojisi alanındaki anaakım teorilere karşı uygulayan Erica Burman(14), bu teorilerde eksik olanın “toplumsal bağlam” olduğunu ortaya koyar. Bu anlamda geleneksel gelişim psikolojisinin çocuğu bağlamından tamamen soyutlayan kuramsal zemininde Kürt çocuklarına iliş-

kin gerçekçi bir gözlem ve değerlendirme arayışının boşuna olduğunu bilmek gerekir. Zira bu çocuklarla ilgili ilk önce görülmesi gereken olgular, bu zeminde görmezden gelinmeye mahkumdur.

Bu anlayışın taşıyıcısı olan psikologlar, kaderini çatışarak çizmeye çalışan bu çocukların eylemlerine çocuğun kendi iradesi ihtimalini hiçe sayan bir neden aramaya mahkum oldukları için, bu eylemlerin içinde olduğu nesnelliği kavramaları zaten mümkün değildir. Çocukların sokakta olmasının nedenini ailenin sorumsuzluğu ya da örgüt tarafından kandırılmışlığa atfederek, ancak hükümetin ve burjuva medyasının geveleyip durduğu “ailelerin sokağa saldırdığı çocuklar”, “terör örgütünün maşası çocuklar” söylemlerinin akademik taşıyıcısı olabilirler. Bu gerekçelendirmenin dayandığı anlayış çocuk ve toplumsal pratiği bir bütün olarak kavranmasına olanak tanıyacak araçlardan yoksundur.

Tamamı savaş ortamında doğan bu çocukların verili durumunu belirleyen olgular doğrudan etnik aidiyetlerinin politik anlamı ile ilişkilidir. Öncelikle TMK mağduru çocukların tamamı Kürttür. Etnik bir aidiyetin ötesinde, Kürt kimliğine politik bir aidiyetle bağlanmalarının sonucu olarak katıldıkları eylemler yüzünden kapatılmışlardır. Bu çocukların öznel ve nesnel yaşam koşullarını belirleyen savaş koşulları, göç, yoksulluk ve ayrımcılık gibi olgular doğrudan ya da dolaylı biçimde Kürt olmaları ile ilişkilidir.

Bu anlam ise psikolojinin odaklanmaya hazır olduğu “birey” düzeyinde değil, “toplum” ve “tarih” düzeyinde inşa edilen bir anlamdır. Bu sorun ne sadece çocuk sorunu, ne sadece Kürt sorunudur. Bu devlet açısından da çocukların politik pratikleri açısından da “Kürt çocukları” sorunudur.

Çocuklaştırmaya karşı, çocuklardan yana bir eleştirel psikoloji için

Ezilenlerden yana bir psikoloji anlayışının bu konuya yaklaşımı bu konuda öncelikli olan cezaevi olgusunun tarihsel analizini ve Kürt çocuk olmanın gerçekliğini içerden kavrayan bir bakışı içermediği sürece eksik kalacaktır. Eleştirel psikolojinin öncelikli kaynağı eleştirel teori değil dönüştürücü pratiktir. Bu anlamda toplumsal çelişkilere yönelik dönüştürücü pratiklerle dayanışma içinde olmak eleştirel pratiğin, ezilenlerden yana söylem ve pratikler üretmek ise eleştirel teorisinin görevleridir. Eleştirel psikoloji, geleneksel psikolojiden devralınan anlayışı sürdürerek Kürt çocuklarını evlat edinemez. Bu çocukların şu anda cezaevinde olmalarının asıl sebebinin ve asıl sonucunun görmezden gelerek eleştirel bir söylem ve pratik geliştirilemez.

Eleştirel psikologlar, bu çocuklarla ilişkilerini onların politik öznelliklerini tanıyan bir yerden ve toplumsal dayanışma ekseninden kurmalı ve bu eksen üzerinden bu çocukları anlamaya çalışmalıdır. Bu çocuklarla dayanışma kurmanın yolu onların “çocuk” dolayısıyla “masum” olduğuna ilişkin yanıltıcı yargıyı defalarca vurgulamak değil, çocukların yaşam koşullarına yönelik somut iyileştirmelere yol açacak siyaset üretmektir.

Kaldı ki toplumun herhangi bir düzeyinden bu çocuklarla kurulan bir dayanışma, bu çocukların yaşam koşullarını belirleyen devlet şiddetine yönelik bir karşı duruş içermediği sürece yetersiz kalacaktır. Bu duruşu geliştirmek de ancak Kürt halkının gerçeğine karşıt ya da yandaş politik mesafeler almaktan çok bu gerçeği içerden kavramakla mümkündür.

Öncelikli olarak ezilenlerden yana bir pratik ekseninde şekillenmesi gereken eleştirel psikoloji, psikolojikleştirmenin çocuklara ilişkin zorunlu bir iradesizleştirmeyi beraberinde getirerek çocukların hem ötekileştirdikleri Türk toplumunda, hem de parçası oldukları Kürt özgürlük hareketi içinde toplumsal bir güç alanı oluşturmalarını sağlayan eylemlerinin içinin boşalmasına yönelik bir tuzak olduğunu görmelidir.

Psikoloji teorisinin eleştirisi ve dönüştürülmesi de bu anlamda kritiktir. Geleneksel psikolojinin tarih dışı, evrensel “çocuk” kavramsallaştırmasına karşı, “çocukluk” kategorisine biyolojik olanın bağlayıcılığının ötesinde bir edim yüklemeyen bir anlayışın geliştirilmesi çocuğun ve çocukluğun kendi tekliği içinde kavranması için elzemdir.

Buna paralel olarak çocuğun toplumsal pratiğinin ve toplum üzerindeki dönüştürücülüğünün kavranması öncelikli olarak geleneksel psikolojinin pasif çocuk kavramsallaştırmalarından bir kopuşu gerektirir. Bu kavrayışın mantıki sonucu, çocuk üzerinde uygulanması meşru ve hatta zorunlu olan yetişkin tahakkümünün de sorgulanmasıdır. Eleştirel psikologlar çocuklar üzerinde kurulan her türlü tahakkümün politik kodlarını deşifre etmek ve bunlara karşı sadece teorik alanda değil pratikte de mücadele vermek gibi görevlerle karşı karşıyadır.

Bu anlamda eleştirel psikologlar temas ettikleri toplum kesimlerinde çocuklar üzerinde yetkili kılınan kurumların ve çocuklar üzerindeki pratiklerinin tarihsel ve politik konumlanışlarına ilişkin sorgulamayla yetinmemeli aynı zamanda bu kurumların varlığına karşı mücadele de vermelidir.

Aile ve eğitim kurumlarının tahakküm kurmakta yetersiz kaldığı TMK mağduru çocukların tahakkümünde yetkili kılınan cezaevi kurumu ve bu çocukların oradaki varlıkları ise sadece psikologların değil tüm toplum kesimlerinin karşısında olması gereken uygulamalardır.

Kaynaklar

- (1) Uçum, M. (2010, Mart 26). Terörle Mücadele Kanunu ve Çocuklar. Taraf
- (2) Ellerin tozlu, terlisin, taş attın. (2010, Mart 3). <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetay&ArticleID=983265&Date=07.04.2010&CategoryID=77> 'dan alınmıştır
- (3) Pozantı cezaevi işkence merkezi gibi çalışıyor. (2010, Ocak 22) <http://www.firatnews.tv/index.php?rupel=nuce&nuceID=20494> 'dan alınmıştır.
- (4) Jail ordeals of hundreds of palestinian children arrested for throwing Stones. (2010, Mart 15) <http://www.israel-palestinenews.org/2010/03/jail-ordeal-of-hundreds-of-palestinian.html> 'dan alınmıştır
- (5) Darıcı H. (2009). Şiddet ve Özgürlük: Kürt Çocuklarının Siyaseti. Toplum ve Kuram,2, 17 – 41
- (6) Kanlı bayrak Büyükanıt'ı duyulandırdı. (2008, Ocak 11) <http://www.haber7.com/haber/20080111/Kanlı-bayrak-Büyükaniti-duyulandırdı.php> 'dan alınmıştır.
- (7) Saymaz İ.. (2009, Eylül 9). Taş atan çocuklardan taştan ağır mektup. Radikal.
- (8) Adliyede iki kişiydik, tahliye yok. Dördüncü çocuğun hikayesi. (2009, Ekim 29) <http://karakok.wordpress.com/2009/10/29/adliyede-iki-kisiydik-tahliye-yok-dorduncu-cocugun-hikayesi/> 'dan alınmıştır.
- (9) Taş atan çocuklar hikayelerini BM'ye gönderiyor. (2009, Ekim 29) <http://www.firatnews.com/index.php?rupel=nuce&nuceID=16096> 'dan alınmıştır
- (10) Özgenç İ.(2007, Aralık 1).Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirme yükümlülüğünün kapsam ve sınırları. <http://www.sdplatform.com/KoseYazisi.aspx?KID=17> dan alınmıştır.

(11) Gülbudak, O. (2007, Mart 4). F Tipi Psikologluk. Radikal 2. http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=6797'dan alınmıştır

(12) F tipi yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarında yaşam toplantısı. (2010, Nisan 8). http://www.psikolog.org.tr/ayrinti_haber.php?id=56 'dan alınmıştır

(13) Sloan, T. (1997). Theories of personality: Ideology and beyond. In: D. Fox and I. Prilleltensky (Eds.), *Critical psychology: An introduction*. Thousand Oaks: Sage

(14) Burman, E. (1997) 'Developmental Psychology and its Discontents', pp.134-149 in D. Fox and I. Prilleltensky (eds) *Critical Psychology: an introduction*, London/New York: Sage.

Taş Atan Çocuklar Ve Kahraman Psikologlar

Özge D. Yılmaz

Özellikle son yıllarda Kürt özgürlük hareketinin önemli bir dinamiği haline gelmeye başlayan çocuklardan binlercesi Terörle Mücadele Kanunu'nda 2006'da yapılan değişikliğin sonucu olarak cezaevlerine konularak ciddi insan hakları ihlallerine maruz bırakıldılar. Toplumun her düzeyinde çocuklarla ilgili yetkili kılınan bir meslek grubu olan psikologlar bu çocukların kapatılmalarına ve gördükleri zulme karşı sessiz kalırken, medyaya yansıyan bazı örneklerde psikologların çocuklara yönelik etik dışı ve hatta bizzat işkenceci tutumları açıkça görülmektedir. Bu yazıda bu olayların çözümlenmesinin yanısıra konvansiyonel psikoloji anlayışının çocuk kavramsallaştırmasına ve bu kavramsal çerçevenin politik özneler haline gelmiş çocukları anlamak konusundaki yetersizliği incelenmektedir. Son bölümde ise ezilenlerden yana bir eleştirel psikoloji anlayışının çocuğa yönelik politik bir bakış geliştirmesine ilişkin olanaklar ve zorunluluklar tartışılmaktadır.

Zarokên Keviravêj û Psikologên Leheng

Özge D. Yılmaz

Di sala 2006'an de wekî encama çêkirina guherînek di Qanûna Têkoşîna Bi Terorê Re de bi xistina wan li girtîgehan re hezaran zarok yê ku nemaze di salên dawîn de bûn hêzeke taybet a Tevergera Azadiya Kurd duçarî bînpêkirina mafên mirovan man. Psikolog wek koma pîşeyekê bi têkîliya zarokên ji her asta civatê re rayedarkirî tê qebûlîkirin, ji aliyekî li hemberî xistina wan li girtîgehan û zilmên ku ew tê de dibînin bêdeng dimînin, ji aliyekî din jî di çend mînakên ku ketine li televizyonê em helwestên psikologan yê durrî etik û hem jî bi xwe îşkencekarî dibînin. Di vê nivîse de ji bîlî analîzkirina van bûyeran, di têgînîkirina zarok de nêrîna psikolojiya konvensiyalê û di mijara fêmkirina zarokên ku bûn kirdeyên polîtîk de jî kêmasiya vê çarçoveya têgînî tên lêkolîn. Di beşa dawîn de bi feraseta psikolojiya rexneyî ya ji aliyê bindestan ve di derbarê geşekirina nêrîneke nû ji bo zarokan derfet û diviyatî tên niqaşkirin.

Children Throwing Stone at Police and Hero Psychologists

Özge D. Yılmaz

Thousands of children who have become an important dynamic of Kurdish freedom movement were imprisoned due to a change in the Legislation Against Terrorism and have witnessed serious human rights violations. Psychologists who have been authorized to intervene on a number of issues about children were silent against the imprisonment and the tyrannical acts against these children. Unethical and torturous attitudes of some psychologists were also visible in the incidences appeared in media. In this article, conceptualizations of children in traditional psychology and its inadequacies in understanding politicized subjectivities of children were analyzed. In the final section of the article, opportunities and necessities to develop a political understanding of childhood in a critical psychology for oppressed people were discussed.